

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

освітньо-професійна програма Підприємництво
спеціальність 076 Підприємництво та торгівля
галузь знань 07 Управління та адміністрування
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Полтава 2024

Наскрізну програму практик підготували:

Махмудов Ханлар, професор, д.е.н., професор кафедри підприємництва і права;
Світлична Алла, к.е.н., доцент, професор кафедри підприємництва і права;
Волкова Неля, к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права;
Писаренко Світлана, к.с.-г.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права;
Михайлова Олена, к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права;
Калашник Олена, к.т.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права;
Дем'яненко Наталія, к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права;
Катаєв Ігор, директор ТОВ «Мігель Кабальєро Україна»;
Масляк Віталій, голова правління ВСК «Злагода».
Антонюк Анна, комерційний директор ТОВ «Епіцентр К»

Наскрізна програма практики розглянута та схвалена
на засіданні кафедри підприємництва і права
Протокол від 03 вересня 2024 року № 1

Завідувач кафедри
підприємництва і права

Ханлар МАХМУДОВ

Наскрізна програма практики схвалена
радою з якості вищої освіти спеціальності Підприємництво та торгівля
Протокол від 03 вересня 2024 року № 1

Голова ради з якості вищої освіти
спеціальності «Підприємництво та
торгівля»

Наталія ДЕМ'ЯНЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ОПИС ПРАКТИК	7
2. ЗМІСТ ПРАКТИК	15
2.1. НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА «СИСТЕМИ ТЕХНОЛОГІЙ»	15
2.2. НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА «ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ»	19
2.3. НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА «ПІДПРИЄМНИЦТВО»	21
2.4. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА «ОРГАНІЗАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНА»	24
2.5. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА «КОМПЛЕКСНА З ФАХУ»	29
3. ВИМОГИ ДО БАЗ ПРАКТИК	33
4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК	33
5. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИК І ОЦІНЮВАННЯ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ	36

ВСТУП

Наскрізна програма практики складена у відповідності до освітньо-професійної програми Підприємництво спеціальності 076 Підприємництво, та торгівля першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

У сучасних умовах становлення нової економічної системи України підвищуються вимоги до відповідності рівня підготовки фахівців у вищих навчальних закладах вимогам роботодавців, до забезпечення конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є поетапна практична підготовка майбутніх фахівців із послідовним нарощуванням рівня професійних знань та практичних навичок.

Практика здобувачів вищої освіти Полтавського державного аграрного університету є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для підготовки фахівців з вищою освітою та набуття ними компетентностей, визначених освітньою програмою.

Мета практики - удосконалити професійні вміння і навички студентів спеціальності 076 Підприємництво та торгівля, закріпити, поширити та систематизувати знання на основі вивчення діяльності підприємства, набути практичного досвіду, розвинути професійне мислення, прищепити навички організаторської діяльності в трудовому колективі.

Завдання практики:

- опанування сучасних прийомів та методів прийняття управлінських рішень;

- формування у майбутніх фахівців умінь та практичних навичок в сфері підприємницької, торгівельної та біржової діяльності;

- розроблення пропозицій щодо впровадження новітніх технологій здійснення підприємницької, торгівельної та біржової діяльності;

- систематичне оновлення та застосування набутих знань у практичній діяльності при вирішенні завдань, які постають при реалізації ключових функцій у сфері підприємницької, торгівельної та біржової діяльності.

Проходження практики сприяє формуванню *компетентностей*:

загальних:

ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 2 Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях, виявляти, ставити та вирішувати завдання у сфері професійної діяльності;

ЗК 3 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, та іноземною мовами у професійній сфері;

ЗК 4 Здатність спілкуватися іноземною мовою;

ЗК 5 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

ЗК 6 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 7 Здатність працювати в команді;

ЗК 8 Здатність виявляти ініціативу та підприємливість;

ЗК 9 Здатність ініціювати заходи щодо збереження навколишнього

природного середовища та здійснення безпечної діяльності;

ЗК 10 Здатність діяти відповідально і свідомо;

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

фахових:

ФК 1 Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

ФК 2 Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур;

ФК 3 Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин;

ФК 4 Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ФК 5 Здатність визначати та оцінювати характеристики товарів і послуг в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності;

ФК 6 Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

ФК 7 Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ФК 8 Здатність застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності;

ФК 9 Здатність до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур;

ФК 10 Здатність до бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва, торгівлі та біржової практики з урахуванням ризиків Компетентності, визначені ПДАУ;

ФК 11 Знання і розуміння основних дефініцій, категорій, понять товарознавства, ознайомлення з основними групами харчових продуктів та непродовольчих товарів, опанування методами класифікації та кодування товарів, контролю якості продукції;

ФК 12 Здатність до прийняття управлінських рішень у сфері запровадження, здійснення та аналізу результативності інноваційних технологій, технологічних процесів на агропідприємствах.

програмних результатів навчання:

ПРН 1 Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях;

ПРН 2 Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності;

ПРН 3 Мати навички письмової та усної професійної комунікації державною й іноземною мовами;

ПРН 4 Використовувати сучасні комп'ютерні і телекомунікаційні технології обміну та розповсюдження професійно спрямованої інформації у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;

ПРН 5 Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;

ПРН 6 Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей;

ПРН 7 Демонструвати підприємливість в різних напрямках професійної діяльності та брати відповідальність за результати;

ПРН 8 Застосовувати одержані знання й уміння для ініціювання та реалізації заходів у сфері збереження навколишнього природного середовища і здійснення безпечної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ПРН 9 Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави;

ПРН 10 Демонструвати здатність діяти соціально відповідально на основі етичних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства;

ПРН 11 Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності для подальшого використання на практиці;

ПРН 12 Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур;

ПРН 13 Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ПРН 14 Вміти застосовувати інноваційні підходи в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності;

ПРН 15 Оцінювати характеристики товарів і послуг у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності за допомогою сучасних методів;

ПРН 16 Знати нормативно-правове забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і застосовувати його на практиці;

ПРН 17 Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів;

ПРН 18 Знати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній і біржовій діяльності;

ПРН 19 Застосовувати знання й уміння для забезпечення ефективної організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур з урахуванням ринкової кон'юнктури і діючих правових норм;

РН 20 Знати основи бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків та результатів діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур з урахуванням ризиків Програмні результати навчання, визначені ПДАУ;

ПРН 21 Здійснювати вибір номенклатури показників якості товарів, вміти обирати методи та методики оцінювання якості товарів і аналіз отриманих показників;

ПРН 22 Вирішувати професійні завдання та здійснювати підприємницьку діяльність в аграрній сфері, враховуючи вимоги збалансованого природокористування.

1. ОПИС ПРАКТИК

Навчальним планом підготовки студентів освітньо-професійної програми Підприємництво першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 076 Підприємництво та торгівля 2024 року набору передбачені наступні види практик (табл. 1).

Таблиця 1

Види, назви і обсяги практик студентів освітньо-професійної програми Підприємництво першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 076 Підприємництво та торгівля денної форми навчання 2024 року набору

№ з/п	Вид назва практики	Семестр	Обсяг практики	
			кредитів ЄКТС	годин
Навчальна практика				
1.	Системи технологій	2	7,5	225
2.	Організація торгівлі	4	3,0	90
3.	Підприємництво	4	6,0	180
Виробнича практика				
4.	Організаційно-аналітична практика	6	9,0	270
5.	Комплексна практика з фаху	8	6,0	180

1.1. Навчальна практика «Системи технологій»

Метою навчальної практики «Системи технологій» є: дослідження різновидів систем управління сільськогосподарським виробництвом, вивчення загальних закономірностей розвитку та взаємодії в різних системах сільськогосподарських технологій, систематизація та розширення знань щодо впровадження передових сільськогосподарських технологій, їх методів та мети,

аналіз економічних показників у галузях рослинництва, тваринництва, кормовиробництва та переробки продукції, систематизація організаційно-економічних засад сучасних агропромислових технологій, розробка стратегій для підвищення обсягів виробництва та якості сільськогосподарської продукції, обґрунтування економічних оцінок розвитку галузей сільського господарства та переробної промисловості, прогнозування виробництва сільськогосподарської продукції у господарствах з різною спеціалізацією, визначення ефективності виробництва основних культур та продукції тваринництва з точки зору економічних показників, аналіз причин зниження рівня ефективності у сфері сільськогосподарського виробництва, економічне обґрунтування вибору різних технологій.

Завдання навчальної практики «Системи технологій»:

- розглянути та освоїти основні поняття курсу: технології, системи технологій, системи технологій сільськогосподарського виробництва, ефективність;

- проаналізувати економічні показники сільського господарства; дослідити економічну оцінку земель, земельних відносин;

- проаналізувати оцінку системи ведення сільського господарства;

- вивчити питання інтенсифікації розвитку сільського господарства;

- провести оцінку різновидів технологій АПК;

- вивчити технологічні основи і економіка виробництва основних продуктів рослинництва і тваринництва;

- узагальнити досвід сучасних досягнень вітчизняної, зарубіжної науки та передового досвіду у виробництві конкурентоздатної продукції; впровадження систем технологій АПК та їх економічна ефективність;

- вивчити сучасні методи управління розвитком АПК.

Проходження *навчальної практики «Системи технологій»* забезпечує формування у здобувачів вищої освіти наступних *компетентностей*:

загальних:

ЗК 2 Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях, виявляти, ставити та вирішувати завдання у сфері професійної діяльності.

фахових:

ФК 2 Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

програмних результатів навчання:

ПРН 2 Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності;

ПРН 22 Вирішувати професійні завдання та здійснювати підприємницьку діяльність в аграрній сфері, враховуючи вимоги збалансованого природокористування.

1.2. Навчальна практика «Організація торгівлі»

Метою навчальної практики «Організація торгівлі»: є формування системи знань, вмінь і навичок у майбутніх фахівців з організації та здійснення торговельних операцій.

Завдання навчальної практики «Організація торгівлі»:

- формування наукового світогляду на місце торгівлі в економіці країни та глобальному ринковому середовищі;
- засвоєння основних термінів та понять організації торгівлі на рівні їх відтворення і тлумачення;
- здобуття навичок та умінь використання базових інструментів торговельних операцій і застосування їх у практичній діяльності для підвищення конкурентоспроможності фахівця в галузі торгівлі;
- формування навичок обґрунтування конкурентоспроможності та економічної цілеспрямованості діяльності підприємств торгівлі (стратегій, концепцій, проектів);
- розвиток комплексу аналітичних, прогностичних, інноваційних здібностей, необхідних майбутньому спеціалісту для формування ефективної роботи торговельних підприємств і організацій в сучасній ринковій системі.

Проходження *навчальної практики «Організація торгівлі»:* забезпечує формування у здобувачів вищої освіти наступних *компетентностей:*

загальних:

ЗК 8 Здатність виявляти ініціативу та підприємливість;

фахових:

ФК 6 Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

програмних результатів навчання:

ПРН 17 Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів;

1.3. Навчальна практика «Підприємництво».

Метою навчальної практики «Підприємництво» є: закріплення та поглиблення теоретичних знань, розвиток професійних якостей майбутнього фахівця, що дозволить здобувачам вищої освіти в майбутньому успішно здійснювати підприємницьку діяльність.

Завдання навчальної практики «Підприємництво»:

- опанування основних понять і категорій підприємницької діяльності, функцій підприємництва;
- набуття практичних навичок використання базових інструментів здійснення підприємницької діяльності;
- формування вмінь творчого пошуку резервів підвищення ефективності системи управління підприємствами.

Проходження *навчальної практики «Підприємництво»* забезпечує формування у здобувачів вищої освіти наступних *компетентностей:*

загальних:

ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 2 Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях, виявляти, ставити та вирішувати завдання у сфері професійної діяльності;

ЗК 8 Здатність виявляти ініціативу та підприємливість;

ЗК 10 Здатність діяти відповідально і свідомо;

фахових:

ФК 1 Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

ФК 7 Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ФК 9 Здатність до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур;

програмних результатів навчання:

ПРН 1 Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях;

ПРН 7 Демонструвати підприємливість в різних напрямках професійної діяльності та брати відповідальність за результати;

ПРН 11 Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності для подальшого використання на практиці;

1.4. Виробнича практика «Організаційно-аналітична практика».

Метою виробничої практики «Організаційно-аналітична практика» є: оволодіння сучасними методами, формами професійної діяльності; професійних умінь і навичок, необхідних для самостійного вирішення завдань в умовах реального виробничого, документаційного, інформаційно-аналітичного процесу, з використання сучасних виробничих та інформаційних технологій, а також виховання потреби систематичного професійного самовдосконалення.

Завдання виробничої практики «Організаційно-аналітична практика»:

- закріплення та поглиблення знань, отриманих в процесі вивчення дисциплін професійної підготовки;

- набуття практичних навичок і вмінь зі спеціальності;

- набуття вмінь збирати та опрацьовувати фактичний матеріал для виконання курсових та інших наукових робіт.

Проходження виробничої практики забезпечує формування у здобувачів вищої освіти спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність СВО Бакалавр наступних *компетентностей*:

загальних:

ЗК 2 Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях, виявляти, ставити та вирішувати завдання у сфері професійної діяльності;

ЗК 7 Здатність працювати в команді;

ЗК 8 Здатність виявляти ініціативу та підприємливість;

ЗК 9 Здатність ініціювати заходи щодо збереження навколишнього

природного середовища та здійснення безпечної діяльності;

ЗК 10 Здатність діяти відповідально і свідомо;

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

фахових:

ФК 2 Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур;

ФК 3 Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин;

ФК 6 Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

ФК 7 Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

програмних результатів навчання:

ПРН 2 Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності;

ПРН 6 Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей;

ПРН 8 Застосовувати одержані знання й уміння для ініціювання та реалізації заходів у сфері збереження навколишнього природного середовища і здійснення безпечної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ПРН 9 Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави;

ПРН 12 Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур;

ПРН 13 Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

1.5. Виробнича практика «Комплексна практика з фаху»

Метою виробничої практики «Комплексна практика з фаху» здобувачів вищої освіти спеціальності 076 Підприємництво та торгівля першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є ознайомлення безпосередньо на підприємствах (організаціях, установах) із виробничою, комерційною та правовою діяльністю бази практики, відпрацювання вмінь і навичок зі спеціальності, закріплення знань, отриманих при вивченні дисциплін та

набування первинного практичного досвіду.

Завдання виробничої практики «Комплексна практика з фаху»:

- формування професійних умінь і навичок щодо прийняття самостійних рішень під час професійної діяльності в реальних умовах;
- поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих в процесі вивчення дисциплін професійної підготовки;
- опанування сучасних прийомів, методів та знарядь праці в сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;
- розвиток професійного мислення, прищеплення умінь фахової діяльності в умовах трудового колективу;
- виховання потреби поповнювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності;
- збір практичних та статистичних матеріалів для виконання курсових та інших наукових робіт.

Проходження виробничої практики забезпечує формування у здобувачів вищої освіти спеціальності 076 Підприємництво та торгівля першого (бакалаврського) рівня вищої освіти наступних *компетентностей*.

за загальних:

ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 2 Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях, виявляти, ставити та вирішувати завдання у сфері професійної діяльності;

ЗК 3 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, та іноземною мовами у професійній сфері;

ЗК 4 Здатність спілкуватися іноземною мовою;

ЗК 5 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

ЗК 6 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 7 Здатність працювати в команді;

ЗК 8 Здатність виявляти ініціативу та підприємливість;

ЗК 9 Здатність ініціювати заходи щодо збереження навколишнього природного середовища та здійснення безпечної діяльності;

ЗК 10 Здатність діяти відповідально і свідомо;

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

фахових:

ФК 1 Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької,

торговельної та біржової діяльності;

ФК 2 Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур;

ФК 3 Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин;

ФК 4 Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ФК 5 Здатність визначати та оцінювати характеристики товарів і послуг в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності;

ФК 6 Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності;

ФК 7 Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ФК 8 Здатність застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності;

ФК 9 Здатність до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур;

ФК 10 Здатність до бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва, торгівлі та біржової практики з урахуванням ризиків Компетентності, визначені ПДАУ;

ФК 11 Знання і розуміння основних дефініцій, категорій, понять товарознавства, ознайомлення з основними групами харчових продуктів та непродовольчих товарів, опанування методами класифікації та кодування товарів, контролю якості продукції;

ФК 12 Здатність до прийняття управлінських рішень у сфері запровадження, здійснення та аналізу результативності інноваційних технологій, технологічних процесів на агропідприємствах.

програмних результатів навчання:

ПРН 1 Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях;

ПРН 2 Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності;

ПРН 3 Мати навички письмової та усної професійної комунікації державною й іноземною мовами;

ПРН 4 Використовувати сучасні комп'ютерні і телекомунікаційні технології обміну та розповсюдження професійно спрямованої інформації у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;

ПРН 5 Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;

ПРН 6 Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної

взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей;

ПРН 7 Демонструвати підприємливість в різних напрямках професійної діяльності та брати відповідальність за результати;

ПРН 8 Застосовувати одержані знання й уміння для ініціювання та реалізації заходів у сфері збереження навколишнього природного середовища і здійснення безпечної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ПРН 9 Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави;

ПРН 10 Демонструвати здатність діяти соціально відповідально на основі етичних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства;

ПРН 11 Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності для подальшого використання на практиці;

ПРН 12 Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур;

ПРН 13 Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур;

ПРН 14 Вміти застосовувати інноваційні підходи в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності;

ПРН 15 Оцінювати характеристики товарів і послуг у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності за допомогою сучасних методів;

ПРН 16 Знати нормативно-правове забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і застосовувати його на практиці;

ПРН 17 Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів;

ПРН 18 Знати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній і біржовій діяльності;

ПРН 19 Застосовувати знання й уміння для забезпечення ефективної організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур з урахуванням ринкової кон'юнктури і діючих правових норм;

ПРН 20 Знати основи бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків та результатів діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур з урахуванням ризиків Програмні результати навчання, визначені ПДАУ;

ПРН 21 Здійснювати вибір номенклатури показників якості товарів, вміти обирати методи та методики оцінювання якості товарів і аналіз отриманих показників;

ПРН 22 Вирішувати професійні завдання та здійснювати підприємницьку діяльність в аграрній сфері, враховуючи вимоги збалансованого природокористування.

2. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

2.1. НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА «СИСТЕМИ ТЕХНОЛОГІЙ»

ТЕМА 1. СИСТЕМИ ГОСПОДАРСТВА, ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЇХ ЗАКОНОМІРНОСТІ

Технологія як фактор економічного зростання. Виробничо-технологічна структура та її місце в економічній системі. Поняття технологічних зрушень в економічному розвитку та проблема зміни технологій. Особливості структурних зрушень в індустріальній та інформаційній економіках. Прогнозування нової технології. Навколишнє середовище та відносини в екосистемі

Взаємозв'язок розвитку науки, техніки і технологій. Розвиток поколінь техніки і технологій у світовій економічній системі. Типи науково-технічного і технологічного розвитку. Технологічний розвиток еволюційного та революційного типу. Технічні цикли. Зміст і структура науково-технічних циклів. Модель циклічного розвитку поколінь технологій.

Система ведення господарств. Класифікація систем ведення господарства. Основні ланки системи ведення господарства. Раціональна система ведення господарства. Система землеробства та її види. Інтенсивна система землеробства. Підсобні та допоміжні виробництва. Система машин в сільському господарстві. Система «людино-машина».

ТЕМА 2. ОСНОВИ РОСЛИННИЦТВА, ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ ОСНОВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

Система рослинництва. Наслідки інтенсифікації сільського господарства. Земельний фонд України та області. Організація земельної території. Напрями відтворення родючості ґрунту. Сівозміна, її значення у системі землеробства. Економічна оцінка сівозмін. Структура посівних площ, її сутність. Розвиток сучасних технологій у рослинництві. Еколого-біологічні основи рослинництва. Основи ґрунтознавства. Агрохімічні основи рослинництва. Основи насіннезнавства. Зернові культури. Технічні культури. Кормові культури. Бульбоплоди та баштанні культури. Лікарські рослини.

Організація рільництва. Принципи організації виробничих процесів. Організація системи сівозмін і структури посівних площ. Організація основного обробітку ґрунту. Комплекс робіт з основного обробітку ґрунту. Підготовка поля до виконання робіт.

Організація праці на основі обробітку ґрунту та раціоналізація виробничих процесів. Виробничі процеси в рослинництві. Організація внесення добрив. Прямоточні і перевантажувальні схеми. Організація передпосівного обробітку і посівних робіт. Комплектування агрегатів. Організація праці на основних роботах. Основний обробіток ґрунту. Передпосівний обробіток ґрунту.

Сівба та догляд за посівами Організація догляду за посівами та збирання

врожаю основних сільськогосподарських культур.

Організація виробничих процесів в галузях господарювання. Складання технологічної карти вирощування культур. Виробнича програма діяльності господарювання. Технологія збирання та зберігання продукції рослинництва.

ТЕМА 3. ОСНОВИ ТВАРИННИЦТВА, ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ ТВАРИН У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Система тваринництва. Галузі тваринництва. Структура тваринництва та щільність поголів'я. Напрями розвитку галузей тваринництва. Показники визначення економічної ефективності зооветеринарних заходів. Оборот та відтворення стада. Структура стада. Строки використання тварин. Раціональна структура стада. Типові приміщення їх обладнання та способи розміщення в них тварин. Технологічні карту у тваринництві. Форми розподілу праці у тваринництві, їх переваги та недоліки. Класифікація тварин. Технологія відтворення поголів'я сільськогосподарських тварин з основами фізіології. Бонітування тварин. Технологія управління стадом.

Значення та біологічні особливості великої рогатої худоби. Стан і тенденції розвитку скотарства. Молочна продуктивність корів. Вплив різних факторів (рівня годівлі, породи, віку першого отелення, сервіс-періоду, сухостійного періоду, живої маси) на кількість і якість молока. Поняття про технологію виробництва молока та її складові частини. Вирощування молодняку великої рогатої худоби. Способи доїння корів та його кратність. Придатність корів до машинного доїння.

Значення яловичини в харчуванні людей та її хімічний склад. Шляхи збільшення виробництва яловичини. Технологія виробництва яловичини у молочному та молочно- м'ясному скотарстві. Особливості технології виробництва яловичини у м'ясному скотарстві. Розвиток м'ясного скотарства в Україні. Основні її технологічні операції: комплектування молодняком, організація кормової бази, системи годівлі та утримання (безприв'язний спосіб та його комбінації: на щільній підлозі, глибокий підстилці, у боксах з щільною підлогою, у боксах із суцільною підлогою). Типи технологій, типові проекти спеціалізованих господарств. Технологічний процес вирощування молодняку на м'ясо у спеціалізованих господарствах.

Значення свинарства, стан і тенденція його подальшого розвитку. Господарсько-біологічні особливості свиней. Біологічна і харчова цінність свинини та її значення у забезпеченні науково обґрунтованої потреби людини у поживних речовинах. Типи свиней за напрямом продуктивності (універсальний, м'ясний, сальний). Відтворення стада і техніка розведення свиней. Статева і господарська зрілість. Тривалість поросності маток. Планування опоросів. Структура стада, її зоотехнічне і економічне обґрунтування. Індивідуальне та групове утримання маточного поголів'я. Економічна оцінка видів відгодівлі. Технологічна схема виробництва. Основні принципи роботи свинарських комплексів: спеціалізація приміщень і обладнання за виробничим призначенням, послідовність формування

технологічних груп тварин, потоковість та ритмічність виробництва, додержання принципу використання приміщень "все зайнято" та "все пусто", стандартизація продукції, що випускається. Вимоги державного стандарту на свиней, що призначені для забою.

Значення галузі та біологічні особливості сільськогосподарської птиці. Стан і тенденція розвитку птахівництва в Україні та країнах світу. Хімічний склад яйця і м'яса сільськогосподарської птиці та фактори, що впливають на їх якість. Організаційні форми птахівничих господарств та їх функції. Виробництво яєць на птахофабриках і в господарствах з різною формою власності (на підлозі з глибокою підстилкою та в кліткових батареях). Переваги кліткового утримання птиці. Яєчні (леггорн, російські білі) та м'ясо-яєчні і (полтавські глинясті, нью-гемпшир, суссекс) породи курей та їх і кроси. Комплектування, утримання й годівля батьківського стада. Інкубація яєць. Вирощування ремонтного молодняку, утримання і годівля курок-несучок. Забій птиці. Підготовка кліток і приміщень до заповнення їх новою партією птиці. Збір, сортування та реалізація яєць. М'ясні породи курей (корниш, плімутрок) та їх кроси. Технологія вирощування бройлерів у приміщеннях на підлозі з глибокою підстилкою. Типи приміщень, їх обладнання для утримання батьківського стада. Комплектування батьківського стада, розміщення його в секціях, щільність посадки, годівля, мікроклімат у приміщенні. Інкубація яєць. Вирощування ремонтного молодняку. Вирощування бройлерів на м'ясо. Годівля й напування птиці з врахування їх віку. Забій птиці, обробка тушок, їх сортування, маркірування, пакування, зберігання та реалізація.

ТЕМА 4. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ЗБЕРІГАННЯ КОРМІВ

Кормова баз господарства та її організація. Основні види кормів та їх класифікація. Фактори, які впливають на хімічний склад і поживність кормів. Характеристика окремих груп кормів: зелених (трава сіяних однорічних і багаторічних культур, природних пасовищ); соковитих (силос, сінаж, коренебульбоплоди, плоди баштанних культур); грубих (сіно, солома); концентрованих (зерно злакових і бобових культур та продукти їх переробки, відходи технічних виробництв); залишків технічного виробництва (цукрового, крохмального, бродильного). Корми тваринного походження: відходи м'ясної і рибної промисловості, молоко та продукти його переробки. Комбікорми, їх значення в інтенсифікації виробництва продукції тваринництва. Види комбікормів, вимоги стандартів до їх складу, поживності та якості. Раціональні способи зберігання комбікормів. Білково-вітамінно-мінеральні (БВМД) та мінеральні добавки. Премікси та їх використання в годівлі сільськогосподарських тварин. Вітамінні препарати промислового виробництва, що застосовуються в годівлі тварин. Способи та техніка їх згодовування. Теорія і технологія силосування та стажування кормів.

Прогресивні способи заготівлі сіна. Підготовка соломи, коренебульбоплодів і концентрованих кормів до згодовування. Виробництво і використання комбікормів, преміксів і кормових добавок. Поняття про

нормовану повноцінну годівлю. Потреби тварин у поживних речовинах. Поняття про підтримувальний і продуктивний рівень годівлі. Загальні принципи складання раціонів для різних видів тварин. Поняття про тип, рівень годівлі та структуру раціону.

ТЕМА 5. ОСНОВИ МЕХАНІЗАЦІЇ АПК

Роль тракторів, автомобілів, сільськогосподарських машин в механізації технологічних процесів. Основні експлуатаційні показники тракторів, автомобілів і сільськогосподарських машин. Основи механізації обробки ґрунту. Основні техніко-економічні показники роботи машинно-тракторних агрегатів на обробку ґрунту. Операції, способи, машини і знаряддя для обробки ґрунту. Машини для сівби і садіння. Основи механізації і автоматизації підвищення родючості ґрунтів. Основні техніко-економічні показники роботи машинно-тракторних агрегатів на внесенні добрив.

Машини для внесення добрив та захисту рослин. Основи механізації і автоматизації робіт на сівбі та садінні сільськогосподарських культур. Основні техніко-економічні показники роботи агрегатів. Основи механізації і автоматизації робіт із захисту рослин від шкідників, хвороб і бур'янів. Основні техніко-економічні показники роботи агрегатів.

Основи механізації і автоматизації робіт на збиранні урожаю сільськогосподарських культур: зернових, зернобобових, кукурудзи, соняшнику, круп'яних та насінників трав. Техніка для збирання продукції

ТЕМА 6. СИСТЕМА ТЕХНОЛОГІЙ ПЕРЕРОБНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Системи технологій переробки продукції рослинництва. Оцінка якості зерна як сировини для переробки. Хімічний склад зерна залежно від виду сільськогосподарських культур і агротехніки вирощування. Показники якості продуктів переробки зерна відповідно до державних стандартів. Технологія виробництва цукру. Сучасні технології та методи зберігання плодоовочевої продукції. Консервування. Умови зберігання продуктів переробки галузі рослинництва.

Оцінка молока як сировини для молочної промисловості і продукту харчування. Показники якості молока. Системи технологій переробки молока та виробництва молочних продуктів. Оцінка продуктів забою сільськогосподарських тварин за біологічними і технологічними показниками. Стандарти на м'ясо. Оцінювання якості м'яса. Технологія забою тварин. Системи технологій переробки м'яса та виробництва м'ясних продуктів. Технологія виробництва м'ясних продуктів.

ТЕМА 7. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ТЕХНОЛОГІЙ

Нормативно-планові документи. Технологічна карта. Поточні та перспективні технологічні карти. Собівартість продукції. Сутність постійних та змінних витрат. Об'єкти калькулювання. Економічна оцінка технологій, її

сутність. Основні методи економічної оцінки технологій. Рівень технології як показник якості технологічного процесу. Показники техніко-організаційного та технологічного рівня виробництва.

ТЕМА 8. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ПРОГРЕСИВНІ ВИДИ ТЕХНОЛОГІЙ

Вибір пріоритетних напрямів технологічного розвитку. Науково-технічні, технологічні, соціально-економічні та екологічні фактори. Світові тенденції розвитку прогресивних технологій. Критерії прогресивності технологій, їх роль у ресурсозберіганні, енергозберіганні, створенні нової техніки і нових видів продукції. Сучасні види та характеристика прогресивних технологій виробництва: біотехнології, генна інженерія, оптоелектроніка, космічна, лазерна тощо. Нові технології в автоматизації і роботизації виробництва. Автоматизація матеріального виробництва як основа розвитку соціальної сфери. Пріоритетний розвиток соціальної сфери, основні напрями. Перспективи їх розвитку в Україні та провідних індустріальних країнах. Пріоритетні напрями розвитку науки і техніки в Україні. Соціально-економічні особливості реалізації державних науково-технічних програм.

2.2. НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА «ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ»

ТЕМА 1. ІНДУСТРІЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Сутність та функції роздрібною торгівлі. Види та класифікація торговельних об'єктів. Стан розвитку роздрібною торгівлі України. Поняття торговельного підприємства, його ознаки. Поняття торговельної організації, торговельної системи. Організаційна структура торговельних підприємств. Організаційна культура. Соціальні форми торгівлі та перспективи їх розвитку. Державне регулювання та підтримка розвитку внутрішньої торгівлі України. Основні показники розвитку внутрішньої торгівлі України. Напрями подальшого розвитку роздрібною торгівлі України.

ТЕМА 2. СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Сутність та функції оптової торгівлі. Структура оптової торгівлі. Оптові торговельні підприємства, їх економічні, організаційні та юридичні ознаки. Види оптових підприємств. Класифікація оптових торговельних підприємств. Торгово-технологічні функції оптових торговельних підприємств. Організаційна структура оптових підприємств, роль організаційних підрозділів оптових підприємств в організації торгово-технологічного процесу. Організація оптової торгівлі в країнах ринкової економіки. Основні напрями розвитку оптової торгівлі.

ТЕМА 3. ВИДИ ОПТОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ ЗА УМОВ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Посередництво як вид підприємницької діяльності. Роль, функції та класифікація оптових посередників. Види оптових посередників. Агенти, типи агентів, особливості здійснення операцій щодо продажу товарів за участю агента, агентський договір. Дистриб'ютор, його функції. Дилер, його функції. Особливості здійснення операції щодо продажу товарів за участю дистриб'ютора та дилера. Комісійні операції, умови їх здійснення. Консигнація як форма комісійного продажу товарів. Особливості здійснення операцій щодо продажу товарів за участю консигнатора. Комівояжер та умови їх діяльності. Організатори оптового обороту, їх роль та функції у формуванні оптового ринку.

ТЕМА 4. ТОВАРНІ СКЛАДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОВАРОПОСТАЧАННЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ

Поняття товарного складу та складського господарства. Роль та функції складів в процесі товарного обігу. Розміщення товарних складів. Класифікація та характеристика товарних складів. Види складських приміщень, їх взаємозв'язок. Суть складського технологічного процесу, принципи його організації та складові частини. Порядок отримання вантажів від органів транспорту. Організація приймання товарів за кількістю та якістю на товарному складі. Розміщення та раціональне зберігання товарів на складі, шляхи скорочення товарних збитків. Організація відбору товарів оптовим покупцем, відпускання товарів зі складу. Техніко-економічні показники використання складів.

ТЕМА 5. МАГАЗИНОБУДУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕРЧАНДАЙЗИНГУ

Поняття роздрібно-торговельної мережі, її соціально-економічне значення. Види роздрібно-торговельної мережі, класифікація підприємств роздрібно-торгівлі. Вимоги щодо побудови роздрібно-торговельної мережі. Розміщення магазинів у містах і сільській місцевості. Улаштування та основи технологічного планування магазинів. Спеціалізація і типізація торговельної мережі, їх сутність та значення, основні переваги та недоліки. Поняття, цілі та завдання мерчандайзингу. Поняття про трирівневу концепцію мерчандайзингу. Інструменти та правила мерчандайзингу.

ТЕМА 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ РОЗДРІБНОГО ПРОДАЖУ ТОВАРІВ

Сутність та зміст торгово-технологічного процесу в магазині. Фактори, що впливають на зміст торгово-технологічного процесу в магазині. Принципи організації торгово-технологічного процесу в магазині. Організація приймання та зберігання товарів й тари. Організація процесу підготовки товарів до продажу, їх розміщення та викладки в торговому залі магазину. Організація

продажу товарів за різними формами та методами. Методи активізації роздрібного продажу товарів. Торговельні послуги та їх види. Техніко-економічні показники ефективності використання торгової площі магазину. Позамагазинні форми продажу товарів, їх соціально-економічне значення.

ТЕМА 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ НА РИНКАХ

Торгівля на ринках як особлива форма торговельно-сервісного обслуговування. Поняття ринку як суб'єкта господарювання. Організаційна структура підприємства ринку. Характеристика структурних елементів підприємства ринку. Класифікація ринків. Види торгівлі на ринках. Організація системи послуг на ринках. Торговельне місце на ринку, порядок його організації. Особливості організації роботи продовольчих та непродовольчих ринків.

ТЕМА 8. ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПОКУПЦІВ

Система торговельного обслуговування, її сутність, зміст та принципи організації. Характеристика складових системи торговельного обслуговування. Фактори, що впливають на рівень торговельного обслуговування. Культура торгівлі та показники її рівня. Зовнішні та внутрішні елементи, що впливають на якість торговельного обслуговування. Якість обслуговування та її оцінка. Психологічні аспекти торговельного обслуговування. Норми та правила торговельного обслуговування населення, їх зміст. Правила продажу продовольчих та непродовольчих товарів. Організація контролю у сфері торгівлі та побуту. Правові та організаційні засади захисту прав споживачів.

2.3. НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА «ПІДПРИЄМНИЦТВО»

ТЕМА 1. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВАДЖЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ТОРГОВЕЛЬНІЙ СФЕРІ

Визначення сутності комерційної діяльності виходячи з комплексного підходу до даної ринкової категорії. Чинники розвитку комерційної діяльності. Суб'єкти комерційного підприємництва. Види суб'єктів комерційної діяльності у торгівлі та у сфері комерційного посередництва.

Товар і послуги як об'єкти комерційної діяльності, основні вимоги до них з позицій бізнесу. Загальна характеристика особливих видів об'єктів комерційної діяльності: нерухомість, оренда, результати інтелектуальної праці.

Комерційна інформація на ринку товарів та послуг, її джерела і носії.

Процес створення та реєстрації юридичних та фізичних осіб. Ліцензування та патентування підприємницької діяльності.

ТЕМА 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Зміст підприємницької комерційної діяльності торгового підприємства залежно від характеру виконуваних функцій. Фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на розвиток комерційної діяльності торгового підприємства. Завдання аналізу інформації про зовнішнє і внутрішнє середовище торгового підприємства для прийняття комерційних рішень. Цілі і ознаки комерційної стратегії торгового підприємства в умовах несформованого і розвиненого ринку. Властивості і характеристики комерційної діяльності як системи. Взаємодія комерції з економікою, комерційним правом, маркетингом, менеджментом і товарознавством у діяльності торгового підприємства.

ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ТОРГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Основні організаційно-економічні аспекти розвитку торговельних підприємств в умовах ринку. Різноманітність форм власності в умовах формування ринкових відносин. Принципові відмінності індивідуальних і партнерських торгових підприємств. Організаційно-правові форми функціонування малих, середніх і великих торгових підприємств. Роль торгівлі у сфері обігу товарів. Класифікація торговельних підприємств залежно від форми власності, призначення, сфери територіального обслуговування, товарно-торгового профілю.

ТЕМА 4. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сутність і значення матеріально-технічної бази торговельного підприємства для здійснення комерційної діяльності. Структура основних виробничих фондів торговельного підприємства та їх вплив на рівень торговельних процесів та обслуговування покупців. Суть технічної політики та її вплив на розвиток комерційної діяльності торгового підприємства.

Показники оцінки ефективності основних виробничих фондів торговельного підприємства. Інвестиції в умовах ринку. Роль лізингу в інвестиційній діяльності підприємств.

ТЕМА 5. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сутність інформаційного забезпечення комерційної діяльності. Вимоги, що пред'являються до якості інформації. Переваги автоматизованої технології отримання і обробки інформації. Автоматизовані технології обробки інформації. Захист комерційної інформації в торговому підприємстві. Заходи щодо захисту та збереження комерційної інформації. Правила роботи з документами, що містять комерційну таємницю підприємства.

ТЕМА 6. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Поняття і роль управління підприємницькою діяльністю підприємства в умовах ринку. Принципи управління комерційною діяльністю торгового підприємства. Методи управління комерційними процесами та діяльністю торгового підприємства. Процес управління персоналом в підприємствах торгівлі. Характеристика продукту та предмета управлінської праці як основних складових технології управління трудовим колективом. Структура кадрової політики торгового підприємства у нових умовах. Ділові якості, якими повинен володіти комерсант-підприємець при вирішенні комерційних задач. Професіоналізм, компетенція і адаптація фахівця з комерційної діяльності у сучасних умовах.

ТЕМА 7. ФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТА ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ

Місце господарських зв'язків у комерційному підприємстві. Господарські зв'язки суб'єктів оптового ринку: поняття, значення та класифікація. Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів на оптовому ринку (суть, завдання регулювання).

Прямі договірні зв'язки. Комерційні переговори та їх планування. Тактика ведення переговорів та підбиття підсумків. Порядок і способи укладання договору. Договір поставки товарів. Договір купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу. Агентський договір. Договір консигнації. Договір франчайзингу (комерційної концесії). Зовнішньоекономічний контракт. Оцінка виконання договорів.

ТЕМА 8. КОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В ОПТОВІЙ ТА РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Місце та функції оптової торгівлі у сфері товарного обігу. Інфраструктура оптового ринку. Організація оптово-посередницької діяльності. Оптове підприємство як основний суб'єкт оптового ринку. Комерційні служби суб'єктів оптового ринку. Сутність, значення, принципи, форми, методи та етапи закупівельної роботи на оптовому ринку. Джерела закупівель товарів. Класифікація постачальників та обґрунтування їх вибору.

Обґрунтування вибору каналу збуту товарів. Форми і методи оптового продажу товарів. Комерційні рішення оптовиків. Нові комерційні структури в оптовій торгівлі. Напрями розвитку підприємництва в оптовій торгівлі України.

Зміст та чинники розвитку комерційної діяльності в роздрібній торгівлі. Сучасні формати роздрібного бізнесу. Комерційні стратегії роздрібного торговельного підприємства. Види попиту та чинники його формування. Методи вивчення купівельного попиту населення. Використання матеріалів вивчення купівельного попиту в оперативній роботі торговельного підприємства. Формування асортименту товарів у роздрібній торгівлі. Регулювання та контроль асортименту товарів у торговельних мережах.

Система послуг у роздрібній торгівлі. Мерчандайзинг у роздрібній торгівлі.

ТЕМА 9. ФОРМУВАННЯ АСОРТИМЕНТУ ТОВАРІВ ТА УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ В ОПТОВІЙ ТА РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

Сутність і зміст асортиментної політики в торгівлі. Основні напрями асортиментної політики в оптовій торгівлі. Особливості асортиментної політики операторів оптового ринку. Перетворення виробничого асортименту в торговельний. Порядок формування та регулювання асортименту товарів на оптових підприємствах. Поняття асортиментної матриці. Вплив чинників на побудову асортименту товарів у оптовій торгівлі. Значення товарних запасів у комерційній діяльності. Управління товарними запасами.

ТЕМА 10. ОРГАНІЗАЦІЯ ТОВАРОПОСТАЧАННЯ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПРОДАЖУ ТОВАРІВ

Сутність і завдання товаропостачання. Вплив чинників на організацію товаропостачання. Вимоги та принципи організації товаропостачання. Форми та методи товаропостачання. Визначення потреби в товарах і порядок оформлення замовлення на постачання товарів. Графіки та маршрути доставки товарів. Управління товаропостачанням на підприємствах роздрібної торгівлі. Програмні продукти в управлінні товаропостачанням. Організація товаропостачання підприємств роздрібної торгівлі.

Суть та етапи оптового продажу товарів. Форми і методи оптового продажу товарів. Особливості оптового продажу товарів через посередницькі структури (дистриб'ютори, дилери, консигнатори, агенти торговельні та ін.). Дрібнооптова форма продажу товарів, її сутність і організація. Стимулювання оптового продажу. Організація і технологія торгових процесів у роздрібній торгівлі. Форми і методи роздрібно-оптового продажу товарів.

2.4. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА «ОРГАНІЗАЦІНО-АНАЛІТИЧНА ПРАКТИКА»

ТЕМА 1. ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Матеріально-технічна база та матеріально-технічне забезпечення підприємства, фінансово-економічні показники його діяльності, стратегічний потенціал підприємства, його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства та його продукції. Висвітлити та охарактеризувати чинники забезпечення економічної безпеки підприємства.

ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДПРИЄМСТВІ

Процеси організації виробничої та комерційної діяльності підприємства, стратегічного планування розвитку підприємства та бізнес-планування, а також

тактичного та оперативного планування.

ТЕМА 3. МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Специфіка організації маркетингової діяльності на підприємстві, організацію, здійснення, аналіз маркетингових досліджень. Заходи з ведення товарної політики підприємства, управління асортиментом, та життєвий цикл товару. Цінова та збутова політика підприємства.

ТЕМА 4. МЕНЕДЖМЕНТ В ПІДПРИЄМСТВІ

Етапи управління діяльністю підприємства з боку власників (права власників, органи управління та контролю: вищий орган управління підприємством, орган нагляду та контролю за діяльністю підприємства, періодичність їх зборів, характер питань, що розглядаються). Організація управління діяльністю підприємства (організаційна структура та структура управління підприємством, характеристика окремих структурних підрозділів, їх функціонального призначення, прав, обов'язків, повноважень, характер регламентації діяльності окремих працівників підприємства (контракти, посадові інструкції тощо).

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання для здобувачів вищої освіти носить науково-дослідний характер. Його зміст визначається за погодженням керівником практики від кафедри з урахуванням та тематики досліджень, що здобувачі проводять впродовж навчання в університеті. Індивідуальне завдання виконується письмово.

Результати, отримані під час виконання індивідуального завдання, можуть використовуватися при виконанні курсових робіт, підготовці доповіді, статті або для інших цілей.

Орієнтовний перелік індивідуальних завдань з виробничої практики **«Організаційно-аналітична»**

Завдання 1. На основі фактичних даних здійснити аналіз оподаткування доходів підприємств. Зробити висновки і внести пропозиції.

Завдання 2. Використовуючи фактичні дані, що стосуються господарської діяльності підприємства, скласти балансовий звіт на день його відкриття. Визначити фактори, які впливають на розмір первісного капіталу при створенні підприємства. При складанні балансового звіту зробити розрахунки мінімального розміру готівки, товарно-матеріальних цінностей, дебіторської та кредиторської заборгованості. Обґрунтувати необхідність формування оптимального розміру статутного капіталу.

Завдання 3. Визначити витрати на управління персоналом, в тому числі - вартість праці за такими елементами: пряма заробітна плата, оплата

невідпрацьованого часу, премії і грошові винагороди, продукти харчування та інші виплати в натуральній формі, вартість житла для працівників, затрати роботодавців на соціальне забезпечення, вартість професійного навчання, вартість культурно-побутового обслуговування, вартість транспортування, вартість робочого одягу, вартість відновлення здоров'я;

- витрати на утримання кадрової служби: матеріальні затрати та експлуатаційні витрати на утримання служби (як частина загальногосподарських витрат).

Проаналізувати в динаміці окупність витрат на управління персоналом.

Завдання 4. Вивчити роль підприємства в регулюванні ситуації на ринку праці. Внутрішній ринок праці на підприємстві регулюється як боку попиту так і пропозиції. Визначити можливі дії адміністрації щодо розширення пропозиції, зокрема:

- заповнення вакантних місць шляхом переміщення працівників;
- заохочення працівників до оволодіння іншими професіями;
- врахування особистих інтересів працівників, мотивація адміністрацією, в розумних межах, внутрішньої плинності.

Завдання 5. Оцінити ефективність реалізації на підприємстві управлінських рішень, а саме: визначити форми і методи прийняття управлінських рішень; організацію виконання управлінських рішень.

Завдання 6. Обґрунтувати функціонування та співпрацю служби маркетингу з іншими службами (економічною, бухгалтерською, зоотехнічною, агрономічною, інженерною тощо) підприємства.

Завдання 7. Визначити ризики і конкурентні можливості підприємства у сфері збуту на перспективу.

Завдання 8. Вивчити особливості управлінської праці; загальні риси організації як відкритої динамічної системи; місію організації, її цілі; зовнішнє та внутрішнє середовище організації; організаційну структуру управління підприємством; основні елементи мотивації та особливості їх застосування на підприємстві; системи контролю та механізм їх дій, бар'єри контролю та роль менеджера в організації ефективного контролю.

Завдання 9. Дослідити методи управління груповими та міжгруповими стосунками: дати характеристику соціально-психологічних типів робітників; оцінити соціально-психологічний клімат у трудовому колективі;

Завдання 10. Ознайомитись з існуючою на підприємстві системою комунікацій: оцінити ефективність комунікацій в управлінні; вивчити інформаційне забезпечення процесу розробки і прийняття рішень.

Завдання 11. Визначити суму контрактів та умови постачання, якість товару, відповідальність за виконання зобов'язань.

Завдання 12. Проаналізувати як здійснюється управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві (структура апарату управління, що орієнтований на зовнішньоекономічну діяльність, якісний і кількісний склад працівників апарату управління, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю). Охарактеризувати систему оплати праці

цих працівників.

Завдання 13. Визначити роль маркетингового управління та управління збутом на підприємстві в умовах функціонування ринкової економіки.

Завдання 14. Визначити витрати на функціонування служби маркетингу, зокрема:

- вартість заробітної плати, премії і грошові винагороди працівникам маркетингової служби;

- витрати на утримання маркетингової служби.

Завдання 15. Використовуючи показники господарської діяльності підприємства, скласти бюджет капітальних вкладень і амортизаційних відрахувань. Розробити оптимальну структуру джерел фінансування капітальних вкладень підприємства.

Завдання 16. Знайти ціну ряду робочих місць. Для цього визначити рівень заробітної плати на конкретних робочих місцях, що встановилась на ринку праці (абсолютну цінність робочого місця). Порівняйте відносну цінність певних робочих місць в межах організації (визначену вами за доступною методикою) з результатами огляду (інформації з ринку праці) і визначити розмір заробітної плати для кожного досліджуваного робочого місця чи посади.

Завдання 17. Розробити план організації робочого місця керівника, у т.ч.:

- визначити сутність організації робочого місця керівника;

- скласти паспорти робочих місць керівників підрозділів або окремого структурного підрозділу та визначити недоліки в організації робочих місць;

- сформулювати правила створення раціональних умов праці, проаналізувати дотримання даних правил на підприємстві;

- скласти перелік та кошторис придбання необхідних технічних засобів для удосконалення робочих місць, визначити можливі джерела їх фінансування.

Завдання 18. Опрацювати характер організації та проведення нарад і зборів, у т.ч.:

- проаналізувати протоколи проведення зборів за попередній рік, визначити недоліки в їх оформленні;

- проаналізувати види проведених нарад (кількість, тривалість проведення, склад учасників, прийняті рішення);

- ознайомитися із графіком проведення нарад;

- визначити відмінність між проведеними плановими та незапланованими (раптовими) нарадами;

- проаналізувати способи запрошення на наради; аналіз провести в табличному вигляді та зробити висновки і пропозиції стосовно раціоналізації підготовки та проведення нарад і зборів на даному підприємстві.

Завдання 19. Визначити специфіку ділових контактів, ведення переговорів та телефонних розмов керівника, у т.ч.:

- класифікувати переговори проведені на підприємстві протягом минулого року;

- визначити особливості підготовки та проведення переговорів;

- проаналізувати організацію управління потоком відвідувачів, техніку їх прийому, особливості прийому з особистих питань;
- вивчити психологічні прийоми, які були застосовані учасниками переговорів під час їх проведення;
- охарактеризувати результативність проведених переговорів, які документально підтвердити підписаними договорами та (або) прийнятими управлінськими рішеннями;
- виявити особливості взаємодії керівника і секретаря-референта.

Завдання 20. Вивчити участь підприємства в зовнішньоекономічній діяльності. Вияснити з якими партнерами здійснюються зв'язки (країна, фірма), з якого часу засновані, якими видами діяльності займаються.

Потрібно вияснити форми партнерства та як законодавчо воно закріплене (контракти, договори тощо).

Підбиваються підсумки проведеного за час виробничої практики аналізу, наводяться одержані наукові та практичні результати. Для формулювання висновків та ґрунтовних пропозицій рекомендується апробація основних положень. Формулювання висновків повинно відображати виконання змісту практики відповідно до поставлених завдань.

Завдання 21. Визначити стратегію підприємства, спираючись на проведений SWOT –аналіз.

Завдання 22. Дати аналіз систем якості які утворюються в організаціях згідно з міжнародними стандартами ISO 9000.

Завдання 23. Вивчити закупівельну політику підприємства:

- процес визначення потреби в матеріально-технічних ресурсах;
- процес вибору постачальників;
- розрахунок економічного розміру замовлення;
- процес розміщення замовлень;
- процес вхідного контролю поставок.

Завдання 24. Проаналізувати використання вантажного автотранспорту підприємства, зокрема:

- динаміку складу і структури автопарку, рівень забезпеченості підприємства вантажними автомобілями;
- показники використання вантажних автомобілів;
- структуру собівартості 1 тонно-кілометра.

Запропонуйте шляхи підвищення ефективності використання вантажних автомобілів в господарстві.

Завдання 25. Вивчити стан управління запасами на підприємстві, а саме:

- навести динаміку та структуру матеріальних запасів підприємства;
- класифікувати матеріальні запаси;
- проаналізувати моделі управління запасами на підприємстві;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності управління матеріальними запасами.

Завдання 26. Використовуючи фактичні дані, що стосуються господарської діяльності підприємства, розрахувати можливі варіанти

фінансування основних засобів, зокрема орендний варіант через фінансовий лізинг та кредитний варіант фінансування.

Обґрунтувати, який варіант фінансування основних засобів найбільш прийнятний для досліджуваного підприємства.

Завдання 27. На основі аналізу даних підприємства скласти прогноз руху його грошових коштів на кінець планового періоду. Пояснити причину зміни залишку грошових коштів на кінець планового періоду порівняно з його залишком на початок планового періоду.

Завдання 28. Використовуючи показники господарської діяльності підприємства, зробити розрахунки оцінки ефективності інвестиційних проектів, застосовуючи два методи їх оцінки: метод окупності і метод визначення чистої поточної вартості капіталу. На основі проведених розрахунків необхідно обґрунтувати найбільш прийнятний варіант інвестиційного проекту.

Завдання 29. На основі даних балансу підприємства на звітну дату розрахувати суму грошових коштів у плановому періоді. Використовуючи розрахунки, визначте суму вивільнення з обігу грошових коштів у результаті прискорення їх оборотності.

Завдання 30. На основі даних, що стосуються господарської діяльності підприємства, розрахувати показники, які характеризують його фінансову стратегію. Використовуючи одержані показники, розробити пропозиції щодо формування фінансової стратегії підприємства.

2.5. ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА «КОМПЛЕКСНА З ФАХУ»

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА – ОБ'ЄКТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Структура підприємства (виробнича, організаційна, управлінська) та організація його діяльності, функціональні обов'язки керівників та спеціалістів різних рівнів, оцінка результативних показників діяльності підприємства.

ТЕМА 2. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Організація маркетингово-логістичної діяльності в системі управління конкурентоспроможністю підприємства, управління маркетингово-логістичною діяльністю та аналізу моделей, методів та механізмів функціонування маркетингово-логістичної системи підприємства, закони відтворення маркетингово-логістичної діяльності в мінливих ринкових умовах, заємозв'язок маркетингу та логістики на всіх рівнях реалізації маркетингово-логістичної стратегії підприємства, особливості та актуальні проблеми в управлінні маркетингово-логістичною діяльністю підприємства.

ТЕМА 3. ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ ПІДПРИЄМСТВА В ТОВАРАХ (СИРОВИНІ, МАТЕРІАЛАХ) ТА УПРАВЛІННЯ ТОВАРНОЮ ПРОПОЗИЦІЄЮ

Реалізація товарів (робіт, послуг), сегментацію ринку. Фактори впливу на формування товарної пропозиції підприємства. Проаналізувати процес організації та перспективи розвитку біржової діяльності. Методичні підходи до комерційного регулювання асортиментної політики з метою створення умов для одержання необхідного розміру прибутку.

ТЕМА 4. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗАКУПІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Основні і додаткові джерела поставки товарів по окремих товарних групах (або конкретному товару). Система господарських зв'язків підприємства з постачальниками, порядок укладання договорів та методи контролю за їх виконанням, порядок розробки плану закупівель товарів;

Методи регулювання закупівель товарів, погодження обсягів закупівель і асортименту товарів, періодів поставки тощо.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання для здобувачів вищої освіти носить науково-дослідний характер. Його зміст визначається за погодженням з науковим керівником з урахуванням та тематики досліджень, що здобувачі проводять впродовж навчання в університеті. Індивідуальне завдання виконується письмово.

Результати, отримані під час виконання індивідуального завдання, можуть використовуватися при виконанні курсових робіт, підготовці доповіді, статті або для інших цілей.

Орієнтовний перелік індивідуальних завдань з виробничої практики «Комплексна практика з фаху»

Завдання 1. В системі стратегічного менеджменту підприємства дайте відповіді на наступні три питання:

Яка місія і цілі організації?

Який існуючий і майбутній профіль бізнесу, яким займається організація?

Що керівництво має зробити, щоб забезпечити виконання місії і досягнення поставлених цілей?

Завдання 2. Вивчити особливості управлінської праці; загальні риси організації як відкритої динамічної системи; місію організації, її цілі; зовнішнє та внутрішнє середовище організації; організаційну структуру управління підприємством; основні елементи мотивації та особливості їх застосування на підприємстві; системи контролю та механізм їх дій, бар'єри контролю та роль менеджера в організації ефективного контролю.

Завдання 3. Оцінити ефективність реалізації на підприємстві управлінських рішень, а саме: визначити форми і методи прийняття управлінських рішень; організацію виконання управлінських рішень.

Завдання 4. Визначити стратегію підприємства, спираючись на проведений SWOT –аналіз.

Завдання 5. Знайти ціну ряду робочих місць. Для цього визначити рівень заробітної плати на конкретних робочих місцях, що встановилась на ринку праці (абсолютну цінність робочого місця). Порівняйте відносну цінність певних робочих місць в межах організації (визначену вами за доступною методикою) з результатами огляду (інформації з ринку праці) і визначити розмір заробітної плати для кожного досліджуваного робочого місця чи посади.

Завдання 6. Методи діагностики підприємства і їх характеристика: спостереження, опитування виконавців, вивчення документів, поданих в розпорядження; анкетування, фотографія робочого дня.

Завдання 7. Аналіз макросередовища і мікросередовища підприємства у вирішенні таких питань:

- що робити з існуючими видами бізнесу (збільшити інвестиції або підтримувати, «доїти», ліквідувати);

- в яких напрямках підприємство припускає реалізовувати стратегію зростання;

- які дії найкращі: проникнення на ринок, товарне або ринкове розширення;

- чи доцільний курс на горизонтальну інтеграцію (диверсифікацію).

Завдання 8. Розробити план організації робочого місця керівника, у т.ч.:

- визначити сутність організації робочого місця керівника;

- скласти паспорти робочих місць керівників підрозділів або окремого структурного підрозділу та визначити недоліки в організації робочих місць;

- сформулювати правила створення раціональних умов праці, проаналізувати дотримання даних правил на підприємстві;

- скласти перелік та кошторис придбання необхідних технічних засобів для удосконалення робочих місць, визначити можливі джерела їх фінансування.

Завдання 9. Проаналізувати затрати на охорону праці підприємства (організації) в розрізі останніх 3-5-ти років Здійснити якісний і кількісний аналіз показників стану виробничого травматизму та захворювань на підприємстві (організації).

Завдання 10. З позицій методології ризик-менеджменту дайте відповіді на питання: що таке ризик? Як існують підходи до його класифікації? Проаналізуйте можливі ризики, пов'язані з економічною діяльністю підприємства (організації) (структурний; ресурсний; фінансовий; споживчий та ін. ризики).

Завдання 11. Проаналізувати рівень собівартості виробництва продукції (надання послуг) в підприємстві та провести його факторний аналіз.

Завдання 12. Проаналізувати досягнутий рівень продуктивності праці та провести його факторний аналіз.

Завдання 13. Провести факторний аналіз прибутку підприємства. Визначити напрями підвищення прибутковості підприємства.

Завдання 14. Дослідити динаміку рентабельності виробництва продукції (надання послуг) та провести її факторний аналіз.

Завдання 15. Дослідити динаміку рентабельності збуту продукції та провести її факторний аналіз.

Завдання 16. Проаналізувати показники ефективності використання персоналу підприємства. Визначити резерви підвищення продуктивності праці.

Завдання 17. Проаналізувати економічну ефективність використання капіталу підприємства. Визначити оптимальну структуру капіталу підприємства.

Завдання 18. Проаналізувати показники раціонального використання оборотного капіталу підприємства. Обґрунтувати пропозиції щодо прискорення оборотності оборотного капіталу.

Завдання 19. Проаналізувати динаміку виробництва продукції (надання послуг) у підприємстві. Визначити резерви збільшення виробництва продукції (надання послуг) у підприємстві

Завдання 20. Проаналізувати ефективність системи управління маркетинговим потенціалом підприємства та обґрунтувати напрями підвищення її ефективності.

Завдання 21. Проаналізувати систему матеріального та морального стимулювання у підприємства. Обґрунтувати шляхи підвищення мотивації праці.

Завдання 22. Проаналізувати ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства. Розробити пропозиції щодо підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства.

Завдання 23. Проаналізувати фінансовий стан підприємства. Обґрунтувати напрями підвищення фінансової стійкості підприємства.

Завдання 24. Аналіз особливостей формування попиту та пропозиції на біржовому й позабіржовому ринку.

Завдання 25. Аналітичне вивчення, порівняння й обґрунтування механізму формування цін та біржових цін на продукцію.

Завдання 26. Визначити стратегічні конкурентні переваги підприємства та шляхи їх реалізації на ринку.

Завдання 27. Проаналізувати ціни реалізації продукції за різними каналами збуту. Визначити резерви збільшення реалізаційних цін на продукцію підприємства.

Завдання 28. Проаналізувати фінансові результати діяльності підприємства. Визначити резерви збільшення доходу від реалізації продукції.

Завдання 29. Проаналізувати фінансові результати діяльності підприємства. Визначити резерви збільшення доходу від реалізації продукції.

Завдання 30. Проаналізувати зразки договорів на підприємстві, навести приклади. Дати оцінку рівню документообігу та розробити рекомендації до його удосконалення.

Підбиваються підсумки проведеного за час виробничої практики аналізу, наводяться одержані наукові та практичні результати. Для формулювання висновків та ґрунтовних пропозицій рекомендується апробація основних положень. Формулювання висновків повинно відображати виконання змісту практики відповідно до поставлених завдань.

3. ВИМОГИ ДО БАЗ ПРАКТИКИ

3.1. *Навчальні практики «Системи технологій», «Організація торгівлі», «Підприємництво»* проводяться у навчальних аудиторіях, лабораторіях, комп'ютерних лабораторіях та інших об'єктах структурних підрозділів Університету. Вони повинні мати відповідне матеріально-технічне, організаційне і навчально-методичне забезпечення.

Навчальна практика може проводитися на сучасних підприємствах (організаціях, установах тощо), які оснащені за останніми тенденціями розвитку підприємницької діяльності, забезпечують виконання програм практики. Вона проводиться науково-педагогічними працівниками Університету для групи студентів. З даними підприємствами (установами, організаціями тощо) укладаються договори.

3.1. *Виробничі практики «Організаційно-аналітична практика», «Комплексна практика з фаху»* проводяться на базах практики. Підприємства (установи, організації тощо), що залучаються для проведення виробничої практики студентів, повинні відповідати наступним вимогам:

- наявність структурних підрозділів, напрям діяльності яких відповідає спеціальностям, за якими здійснюється підготовка студентів в Університету;
- здатність забезпечити виконання програми практики;
- забезпечення кваліфікованого керівництва практикою студентів;
- забезпечення належних умов для проходження практики на виробництві з дотриманням правил і норм безпеки праці, виробничої санітарії відповідно до законодавства;
- надання студентам на час проходження практики можливості працювати на штатних посадах, робота на яких відповідає програмам практики (за згодою керівника підприємства (установи, організації тощо) та за наявності відповідних вакансій);
- надання студентам права користуватися документацією, необхідною для виконання програми практики, з урахуванням політики конфіденційності підприємства (установи, організації тощо);
- можливість наступного працевлаштування випускників Університету (на загальних підставах, за наявності вакансій).

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК

4.1. *Навчальні практики «Організація торгівлі», «Системи технологій», «Підприємництво»* проводяться для академічної групи або підгрупи, залежно

від специфіки практики. Навчальна практика студентів денної форми навчання здійснюється тривалим окремим періодом у межах навчального року.

Навчальна практика студентів заочної форми навчання здійснюється шляхом проведення занять під час настановчої та навчальної (навчально-екзаменаційної) сесій і самостійного оволодіння студентом програми практики у міжсесійний період.

Керівник навчальної практики від кафедри:

- розробляє методичне забезпечення практики студентів;
- проводить студентам інструктаж з безпеки життєдіяльності;
- забезпечує якість проходження практики студентів згідно з її програмою;
- розробляє та видає індивідуальні завдання студентам (за наявності);
- здійснює контроль за виконанням програми практики та термінами її проходження;
- перевіряє щоденники навчальної практики та оцінює результати її проходження студентами;
- подає звіт керівника навчальної практики на кафедру та керівнику виробничої практики навчального відділу;
- здійснює виконання інших функцій, визначених законодавством та внутрішніми нормативно-правовими актами Університету.

Студенти, які проходять навчальну практику, зобов'язані:

- ознайомитися з програмою практики;
- отримати документи для проходження практики;
- пройти інструктаж з безпеки життєдіяльності та дотримуватися правил безпеки життєдіяльності;
- виконувати завдання, передбачені програмою практики;
- оформити звітну документацію з практики та подати її керівнику практики від кафедри.

4.2. *Виробничі практики «Організаційно-аналітична практика», «Комплексна практика з фаху»* для студентів проводиться у виробничих умовах в період, що забезпечує можливість виконання студентами всіх видів робіт згідно програми практики.

На початку практики керівник підприємства (установи, організації тощо) призначає керівника від бази практики, а також забезпечує проведення студентам-практикантам інструктажів з охорони праці, ознайомлення з правилами внутрішнього трудового розпорядку бази практики, порядком отримання документації та матеріалів. Керівником практики від бази практики повинен бути фахівець, який працює на постійній основі. Кількість студентів-практикантів, яка закріплюється за ним, не перевищує десяти осіб.

На студентів-практикантів, які проходять практику на підприємстві (установі, організації тощо), розповсюджується законодавство України про працю та правила внутрішнього трудового розпорядку підприємства (установи, організації тощо). За наявності вакантних місць та за відповідності змісту роботи програмі практики, вони можуть бути зараховані на штатну посаду.

Організація проведення виробничої практики студентів заочної форми навчання здійснюється з урахуванням наявності в них професійного досвіду.

Студенти заочної форми навчання, які мають досвід роботи, стажувалися (не менше одного місяця) або працюють за обраним фахом, допускаються розпорядженням декана факультету / директора навчально-наукового інституту до складання семестрового контролю з виробничої практики без її проходження на підставі поданих підтверджуючих документів. Документами, які підтверджують відповідність займаної посади обраному фаху та наявність у студента відповідного практичного досвіду, є довідка з місця роботи чи стажування, засвідчена керівником підприємства (установи, організації тощо), або копія трудової книжки.

Студентам, заочної форми навчання, які не працюють за фахом і не мають досвіду роботи за фахом, проводиться виробнича практика у міжсесійний період згідно наказу ректора Університету. Проходження такими студентами виробничої практики може здійснюватися за місцем роботи (без відриву від виробництва) за умови його відповідності вимогам програм практики та укладення договору про проведення практики студентів

Керівник виробничої практики від кафедри:

- розробляє методичне забезпечення практики студентів;
- забезпечує якість проходження практики студентів згідно з її програмою;
- розробляє та видає індивідуальні завдання студентам;
- контролює своєчасне прибуття студентів до баз практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та термінами її проходження;
- проводить консультації щодо опрацювання та узагальнення зібраного матеріалу;
- перевіряє щоденники, звіти з практики та оцінює результати її проходження студентами;
- подає на кафедру звіт керівника виробничої практики;
- здійснює виконання інших функцій, визначених законодавством та внутрішніми нормативно-правовими актами Університету.

Керівник практики від бази практики:

- здійснює безпосереднє керівництво практикою студентів-практикантів згідно з програмою практики;
- знайомить студентів-практикантів із правилами внутрішнього розпорядку та контролює їх дотримання;
- повідомляє керівнику практики від кафедри про порушення студентом-практикантом трудової дисципліни та внутрішнього розпорядку;
- контролює ведення щоденника, підготовку звіту студентом-практикантом;
- після закінчення практики складає відгук-характеристику на кожного студента-практиканта, де дає оцінку проходження практики.

Студенти, які проходять виробничу практику, зобов'язані:

- з'явитися на настановчі збори з питань проходження практики та звітування за її результатами;
- пройти цільовий інструктаж з охорони праці;
- отримати документи для проходження практики;
- ознайомитися з програмою практики;
- отримати індивідуальні завдання у керівника практики від кафедри;
- своєчасно прибути на базу практики;
- дотримуватися правил охорони праці на підприємстві (в установі, організації тощо);
- виконувати завдання, передбачені програмою практики;
- підготувати звітну документацію з практики;
- своєчасно подати звіт з практики та захисти його перед комісією.

5. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИК І ОЦІНЮВАННЯ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ

5.1. Підсумкова оцінка за навчальні практики «Організація торгівлі», «Системи технологій», «Підприємництво». студентом подається керівнику практики від кафедри для перевірки та оцінювання щоденник навчальної практики. У щоденнику практики студент у хронологічному порядку відображає зміст виконуваної ним роботи під час практики з коротким її аналізом. Щоденник практики обов'язково підписується керівниками практики.

Критерії оцінювання та схема нарахування балів з навчальної практики визначаються науково-педагогічними працівниками кафедри і вказуються у робочій програмі практики.

За підсумками навчальної практики проводиться семестровий контроль у формі диференційованого заліку.

Диференційований залік з навчальної практики студентам денної форми навчання виставляється в останній день практики, студентам заочної форми навчання – під час навчально-екзаменаційної сесії. Оцінювання її результатів здійснюється керівником практики від кафедри на підставі:

- повноти та якості виконання студентом програми практики та індивідуального завдання (за наявності);
- оформлення і змістовності наповнення щоденника практики та інших матеріалів, передбачених робочою програмою практики.

5.2. Підведення підсумків виробничих практик «Організаційно-аналітична практика», «Комплексна практика з фаху». Студентом подається звіт з практики разом зі щоденником на кафедру для реєстрації та керівнику практики від кафедри – для перевірки та оцінювання.

У щоденнику практики студент у хронологічному порядку відображає зміст виконуваної ним роботи під час практики з коротким її аналізом. Щоденник практики обов'язково підписується керівниками практики.

Вимоги до структури та обсягу звіту з практики наводяться у робочій програмі практики

Звіт з виробничої практики захищається студентом перед комісією, яка призначена наказом ректора Університету.

Критерії оцінювання та схема нарахування балів з виробничої практики визначаються науково-педагогічними працівниками кафедри і вказуються у робочій програмі практики.

За підсумками виробничої практики проводиться семестровий контроль у формі диференційованого заліку.

Диференційований залік з практики студентам денної форми навчання виставляється протягом перших двох теоретичних тижнів після її закінчення головою комісії із захисту звітів з практики. Голова комісії підсумовує бали, нараховані керівником практики від кафедри та комісією із захисту звітів з практики.

Керівником практики від кафедри нарахування балів здійснюється на підставі:

- оцінки результатів проходження практики студентом, наданої у відгуку-характеристиці керівника практики від бази практики;
- оцінки якості оформлення і змістовності наповнення щоденника та звіту з практики;
- оцінки виконання інших матеріалів, передбачених робочою програмою практики.

Комісія із захисту звітів з практики нараховує бали за підсумками презентації студентом результатів проходження практики та відповідей на запитання членів комісії.

Семестровий контроль з виробничої практики студентів заочної форми навчання проводиться під час навчально-екзаменаційної (екзаменаційної) сесії. Диференційований залік з виробничої практики виставляється головою комісії із захисту звітів з практики. Нарахування балів з виробничої практики студентів заочної форми навчання здійснюється:

- комісією за результатами співбесіди зі студентом, який має досвід роботи, стажувався або працює за фахом;
- керівником практики від кафедри та комісією із захисту звітів з практики студенту, який не працює за фахом і не має досвіду роботи за фахом, на підставі оцінки результатів проходження практики, якості оформлення і змістовності наповнення щоденника та звіту з практики, презентації результатів проходження практики та відповідей на запитання членів комісії.

Підсумки практики обговорюються на засіданнях кафедр, конференціях, круглих столах та інших заходах, а загальні підсумки – на вчених радах навчально-наукового інституту та Університету.

